

ІНТЕРАКТИВНА ІНТЕНЦІЯ ТА СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Світлана Шабат-Савка. Інтерактивна інтенція та синтаксичні засоби її реалізації в сучасній українській мові.

Стаття містить аналіз інтерактивної інтенції, суть якої полягає у встановленні, ініціюванні та активізації контакту між учасниками мовленнєвого акту. Іntenційно-стратегічна програма реалізації цього комунікативного завдання детермінована ситуацією етикетного мовлення і залежить від багатьох позалінгвальних факторів – атмосфери і тональності спілкування, симетричним прагненням комунікантів досягнути успішного результату комунікації. З-поміж синтаксичних засобів вираження інтерактивної інтенції виокремлено найбільш релевантні: питальні та непитальні висловлення, нечленовані комунікати, фразеологізовані структури, вставні конструкції, звертання тощо.

Ключові слова: інтенція, інтерактивність, комунікативна ситуація, питальні / непитальні висловлення, нечленовані комунікати, фразеологізовані структури.

Светлана Шабат-Савка. Интерактивная интенция и синтаксические средства ее реализации в современном украинском языке.

Статья посвящена анализу интерактивной интенции, суть которой состоит в иницировании, восстановлении и активизации контакта между участниками речевого акта. Интенционально-стратегическая программа реализации этого коммуникативного задания детерминирована этикетной ситуацией и зависит от многих экстралингвальных факторов: атмосферы и тональности общения, намерениям коммуникантов достичь успешного результата коммуникации. Среди синтаксических средств выражения интерактивной интенции выделяются наиболее релевантные: вопросительные и невопросительные высказывания, нечленяемые коммуникаты, фразеологизированные структуры, вставные конструкции, обращения и др.

Ключевые слова: интенция, интерактивность, коммуникативная ситуация, вопросительные / невопросительные высказывания, нечленяемые коммуникаты, фразеологизированные структуры.

Svitlana Shabat-Savka. Interactive intention and syntactic means of its realization in the modern Ukrainian language.

The article provides the analysis of interactive intention which, in colloquial speech, is aimed at establishing, maintaining or extinction of interpersonal relationships between the participants of the speech act. It is noted that whether communicative task is achieved or not, depends of the speaker and strategy and tactics this person chooses. Syntactic system of verbalization means of interactive intention in the modern Ukrainian language, namely appellatives, non-divided communicatives, phraseologically applied constructions, interrogative and non-interrogative sentences, is defined.

Key words: intention, interactivity, communicative situation, interrogative / non-interrogative utterances, indivisible communicatives, phraseolized structures.

Комунікативний підхід до вивчення мовної системи характеризує лінгвістику сьогодення. Саме цей мовознавчий напрям дозволяє глибше дослідити синтаксичну природу речення, виявити його іллокутивне спрямування, експліцитні та імпліцитні смисли; інтен-аналіз різних одиниць синтаксису (речень-висловлень, нечленованих комунікатів, тексту) розкриває їх прагматичний потенціал та функціональні можливості як репрезентантів певного комунікативного змісту в різних ситуаціях мовлення, у контактній чи текстовій комунікації.

До найважливіших функцій мови належать ті, які пов'язані з передаванням та збереженням інформації, зі встановленням та ініціюванням інтерактивного процесу. Це, окрім комунікативної, насамперед фатична функція, суть якої полягає у налагодженні мовленнєвого контакту між учасниками спілкування. Процес мовленнєвої взаємодії (інтерактивності) спрямований на інформаційний обмін та активізацію уваги комунікантів і характеризує передусім діалогічний дискурс, який виступає найбільш релевантною формою для втілення комунікативних потреб мовців. На думку Ф. Бацевича, інтерактивність (від лат. *inter* – префікс, що означає перебування поміж і *activus* – діяльний) завжди передбачає взаємодію адресанта і адресата в конкретній ситуації за допомогою вербальних і невербальних засобів [1, с. 227].

Інтерактивний процес залежить від багатьох чинників, однак одним із визначальних виступає **комунікативна інтенція**. У багатьох мовознавчих студіях інтенцію розглядають як феноменальне явище, що, з одного боку, репрезентує різноманітні комунікативні потреби мовців: бажання повідомити, запитати, спонукати, пообіцяти, задекларувати повагу, налагодити контакт зі співрозмовником тощо [1; 6], а з іншого, інтенція – це фундаментальна властивість будь-якого мовленнєвого витвору, синтаксична категорія комунікативного спрямування, що реалізує свої граматичні значення в модально-інтенційних висловлюваннях – питальних і непитальних [2; 9].

У сучасній лінгвістиці комунікативні інтенції класифікують з урахуванням різних параметрів – ситуації мовлення, прагматичних пресупозицій учасників спілкування тощо. Так, О. Москальська розрізняє інтенції інформування та активізації [10, с. 58]. З позиції мовленнєвої взаємодії та впливу вибудовує свою класифікацію І. Стернін, який виділяє інформативну (передавання нової інформації), предметну (одержання інформації) і комунікативну (формування певного ставлення до співрозмовника) інтенції [13, с. 22]. О. Гнатковська, аналізуючи перформативні формули „Я-висловлень”, встановлює 22 типи інтенцій у художньому англійському дискурсі, зокрема – інтенцію повідомлення, вибачення, запиту, асертивну, супозитивну, промісивну, реквестивну та ін. [3, с. 4].

Інтенційний діапазон усіх мовленнєвих прагнень деякі мовознавці передають інформативною, спонукальною, емоційно-оцінною та контактною інтенцією [6, с. 149]. Безперечно, комунікативні потреби людини значно ширші і не обмежуються названими, однак релевантність поданої класифікації полягає в тому, що вона враховує не тільки ситуацію спілкування, а й статус і роль суб'єкта комунікації, прагматичні ролі та стосунки учасників комунікації. Спроби типології інтенцій в українському мовознавстві поодинокі, зрештою значної уваги вимагає і систематизація засобів реалізації комунікативних потреб мовців. Отже, *мета нашого дослідження* передбачає визначення ролі інтерактивної інтенції у процесах людської комунікації та опис її синтаксичного вираження в сучасній українській мові.

Інтерактивна інтенція спрямована на встановлення, активізацію та ініціювання контакту між учасниками комунікативного акту. У лінгвістичних студіях не існує усталеного терміна на позначення цієї потреби мовця. Такий тип інтенції називають контактною. Як слушно зауважує Л. Кисельова, контактна інтенція передбачає вимогу мовленнєвого ритуалу, здійснення певних соціальних ролей – привітання, прощання, представлення, звертання тощо [6, с. 149]. На нашу думку, на означення цього інтенційного діапазону цілком прийнятним буде термін „інтерактивна інтенція”, оскільки інтерактивність як визначальна категорія мовленнєвої діяльності детермінує не тільки комунікативну взаємодію між тими, хто спілкується, налагодження контакту для продовження комунікації, а й активізацію уваги співрозмовника, апеляцію до його свідомості тощо.

Вербальне вираження інтерактивної інтенції, як правило, будується з урахуванням категорії ввічливості, у контексті ситуацій мовленнєвого ритуалу. Діапазон стереотипів спілкування досить широкий. Основні з них знаходять своє вираження у традиційних та загальноприйнятих формулах привітання, прощання, вибачення, подяки, прохання, запрошення, побажання тощо. Етикетні вирази мають яскраво виражений прагматичний характер: встановлюють мікроклімат спілкування, його тональність, створюють необхідні передумови для успішного вирішення комунікативного завдання, як-от: – *Це ви! Як ся маєте?* (О.Кобилянська). – *Як то ви живете-поживаєте?* (Марко Вовчок).

Конструкції мовленнєвого етикету, сформовані на базі розмовних побудов, не вимагають комбінування і не піддаються чіткому членуванню. В їх основі лежить певна модель – фразеологізований характер словесного наповнення. Формули ввічливості не використовуються мовцем як нові для кожного мовленнєвого акту, а відтворюються як одиниці, що зберігаються в нашій свідомості у вигляді комплексу готових стереотипних фраз.

Інтерактивна інтенція знаходить своє втілення у мікродіалогах стереотипної форми „запитання — відповідь”. В етикетній ситуації (вітання, знайомства, прощання і под.) реалізується принцип комунікативної кооперації, співробітництва, який характеризується, за словами О. Селіванової, узгодженістю намірів, стратегічних програм комунікантів, симетричними відношеннями між ними, балансом комунікативних статусів, ефективністю й оптимальністю [12, с. 603]. Власне, успішним можна вважати той комунікативний акт, який відбувається у доброзичливій атмосфері, коли вихідні та кінцеві інтенції досягають запланованого результату. Напр.: – *Як ся маєш? – Хвалити бога* (М. Стельмах). [Усі:] *Семен!.. На ж тобі!.. Здоров! Чи давно прийшов? Як поживаєш?* [Семен:] *Спасибі, братове! Як вас Господь милує?* (Марко Кропивницький).

У деяких діалогічних ситуаціях спостерігаємо дисбаланс між стратегічними програмами комунікантів. Приміром, репліка-стимул містить інтенцію, спрямовану на створення ввічливої атмосфери спілкування, однак репліка реагування виражає небажання адресата спілкуватися. Загалом подібна ситуація не сприяє встановленню контакту між комунікантами, передбачає комунікативний конфлікт, що супроводжується негативними емоціями, психологічною напругою тощо. На думку Є. Малікової, створюється контактна опозиція [7, с. 86], як-от: – *Здорові були! – Здрастуйте! А чого завгодно?* (Б. Грінченко). [Вибірний:] *Помагай-бі, Наталко! Як ся маєш, як поживаєш?* [Наталка:] *Ат, живемо і маємося, як горох при дорозі: хто не хоче, той не вскубне* (І. Котляревський).

До синтаксичних засобів реалізації інтерактивної інтенції належать питальні речення, які за своєю природою містять гносеологічну потребу мовця одержати інформацію і прагматично орієнтовані на адресата мовлення. В етикетних ситуаціях вони використовуються як формули ввічливості, що вживаються для налагодження контакту між співрозмовниками, як-от: – *А-а, Бронко, – трусив Петро обома руками долоню молодого Завадки. – Як ся маємо?* (Ірина Вільде). – *Як маємося?* (Ірина Вільде). – *Ну, як ся?* (П. Загребельний). Мовець, використовуючи питальні речення ритуального спілкування, намагається не тільки встановити контакт, а й стимулює адресата мовлення до продовження процесу спілкування.

Фразеологізованими запитаннями вигуків типу, що ініціюють, заохочують співрозмовника до контакту, виступають конструкції на зразок: – *Що ж там чувати?* (М. Яцків). – *Що ж там у вашому полку нового та доброго чувати?* (Б. Лепкий). – *Як вам живеться?* (М. Яцків). – *Як живеться, як можесться?* (Є. Гуцало). Деякі етикетні конструкції беруть свій початок від народно-поетичної традиції, проте використовуються мовцями і сьогодні.

Нанизування питальних речень сприяє вираженню різнобічних запитів мовця й успішному здійсненню інтенційно-стратегічної програми комунікації, напр.: – *Ну, розкажуй, Михасю, як там, що там? Що чував? Що бачив? Де був?* (Остап Вишня). – *Що май туди коло вас, кумочку Тана'?* *Що кума діє, та худібка, та діточки ци дужі?* (Марко Черемшина).

Інтент-аналіз подібних конструкцій показує істинні прагнення мовця – створити доброзичливу мовленнєву ситуацію. За допомогою питальних речень ритуального спілкування суб'єкт комунікації передає різноманітні запити, що спрямовані на встановлення контакту: 1) запит про здоров'я, напр.: – *Як ваше здоров'я?* (І. Нечуй-Левицький). Вставні слова та зменшувально-пестливі суфікси можуть надавати питальним структурам модального та емоційного забарвлення. Пор.: [Варфоломей:] *А, здрастуйте, як здоров'ячко?* (Марко Кропивницький). – *Сподіваюся, пан є здоровий і все в пана гаразд?* (З. Тулуб); 2) запит про стан адресата чи про знайому для співрозмовників особу, як-от: [Марко:] *Петро?.. Ну як... ти?* (М. Куліш). [Безсмертний:] *Здоровенькі були, дядьку Зіновію, добри вечір, тільки Христе. Як ви там?* (М. Стельмах). – *Як там Зоя?* (Є. Гуцало); 3) запит про майно. Напр.: – *А як господарство, як пані мама?* (З. Тулуб). – *А хазяйствечко як?* (Марко Вовчок). – *Дай, боже, здоров'я! Сідайте, кумо, за гостя будете. Як же вам ведеться на новім господарстві, кумо?* (М. Коцюбинський); 4) запит про справи адресата, якісь особливі деталі тощо, як-от: – *Ну, як справи йдуть у школі? Все гаразд?* (Ірина Вільде). [Харитон (побачив Романа):] *Сахроновичу, куди Бог несе?* (Марко Кропивницький).

Окрему групу становлять фатичні запитання на позначення мовленнєвого контакту, що виникає при несподіваній зустрічі. Напр.: – *Невже ж це ви? – Невже же ти, Іване?* (Б. Лепкий). *Угледівши Несторову, він як стій вибіг надвір: – А-а-а? Кого я бачу?* (Ірина Вільде). Використавши запитання на зразок *Кого я бачу?*, мовець не має на меті обмінятися думками про те, кого саме він побачив. Це лише сигнал: „Я тебе пам'ятаю і радий бачити”.

При зустрічі для встановлення контакту мовець може використовувати питальні речення, що містять фразеологізоване поєднання займенникового слова **яким** з іменником в орудному відмінку. Напр.: – *Василино! Яким способом? Та чи це ти?* (Б. Грінченко). [Гиря:] *Здоров, здоров, товаришу секретар! Яким вітром до нас?* (М. Куліш).

Фатичні запитання можуть стосуватися **початку розмови**, як-от: – *А, прошу, прошу, заходьте, отче каноніку. Чим можу служити? Чому завдячую візит шановного ксьондза?* (Ірина Вільде). – *Сідайте, Дмитро! Що гарного скажете?* (В. Підмогильний); **знайомства**, пор.: – *З ким маю честь познайомитись?* (А. Свидницький).

До інтерактивних інтенцій зараховуємо і ті, що передають бажання мовця завершити розмову, попроситися, висловити побажання. Здебільшого цей тематичний інтенційний діапазон реалізують спонукальні та оптативні речення, напр.: [Дзвінка:] *Але добраніч, Олесику, мій любий, добраніч!* (Ю. Федькович). [Довбуш:] *Для того ж будь здоровим, вірний друже, і ви, о гуцули, здорові будьте і мя простіть!..* (Ю. Федькович). – *Князю, будь благословенний, що оставив тьму поганську* (В. Пачовський).

Структура речення, як правило, ускладнюється звертальними конструкціями, вираженими антропонімами або гоноративами, що відіграють важливу роль у процесі налагодження контакту між учасниками інтеракції. Пор.: – *Як ся маємо, Ірусю?* (В. Підмогильний). – *Як ся маєте, пане цехмістре?* (З. Тулуб). [Писар:] *Єк си маєте, пане двірниче?* (І. Синюк). Н. Формановська зауважує, що у семантичній структурі звертання наявні „атомарні” компоненти ситуації: адресат як об'єкт привернення уваги й адресат як суб'єкт такої дії, мотив як потреба привернути увагу співрозмовника і пов'язана з цим мета – встановлення контакту в обраній тональності, „тема події” [14, с. 198].

Реалізація інтерактивної інтенції залежить і від форми звертання, місця його в реченні, прагматичних пресупозицій (знання суб'єкта мовлення про свого співрозмовника: його соціальний статус, рівень знайомства, вік, субординація, тло мовленнєвої ситуації – офіційність / неофіційність, доброзичливість / супротив, небажання вступати в інтерактивний процес). Синтаксична позиція звертання у реченні впливає на вираження конкретної комунікативної потреби мовця. Так, препозиція звертання реалізує типову для нього фатичну функцію, як-от: – *Дарцю, як ся маємо?* (Ірина Вільде). Місце звертання в інтер- або постпозиції нівелює фатичну семантику, а дуже часто реалізує емоційно-експресивну оцінку, підкреслює соціально-рольовий статус комунікантів, напр.: – *Добрідень, сусідоньку! Як вас Бог милує?* (Марко Вовчок). – *Здоров був, Марку! Буде тобі шана, поклич усіх живих у Січ на дух!* (В. Пачовський). [Одарка:] *Здрастуйте, тітко! Чи ви ще живенькі-здоровенькі?* (Марко Кропивницький). Слушно зауважують В. Гольдін та О. Доценко про те, що звертання в середині чи в кінці речення використовується не просто для підтримання вже раніше встановленого контакту, а переважно для вказівки на взаємостосунки адресата й адресанта, регулює їх, констатує всі зміни та збереження попередніх стосунків [4; 5].

Інтерактивні інтенції, що спрямовані на встановлення, ініціювання, налагодження контакту, мотивовані комунікативною поведінкою людини в ритуальному спілкуванні (у ситуаціях вітання, знайомства, прощання, звертання тощо). Однак в інтерактивному процесі важливу роль відіграють мовленнєві структури, якими мовець послуговується для того, щоб перевірити канал зв'язку зі співрозмовником. Маємо на увазі **інтенцію активізації уваги співрозмовника**, яка в усно-розмовному мовленні відтворюється своєрідними контактними формулами *Знаєш? Чуєш? Розумієш? Слухай! Уяви собі!* Ці мовні одиниці („контактні запитання” [11, с. 251] або ж „метакомунікативні запитання” [8, с. 121]) не потребують прямої (мовленнєвої) відповіді і являють собою своєрідні вигуківі вставні побудови, здатні стимулювати рецептивну та когнітивну діяльність співрозмовника, регулювати процеси мовленнєвого спілкування. Мовленнєвий вплив здійснюється на інтелектуальний або емоційний аспект психіки людини, виступає стимулом до фізичного реагування.

У ролі вигуківих елементів виступають дієслова на позначення когнітивних, мисленнєвих процесів, проте ця семантика нейтралізується у контексті спілкування. Отож, інтенцію активізації уваги співрозмовника реалізують вставні слова, речення, виражені:

– ментальними дієсловами. Контактні формули (*Знаєш? А знаєте? Знаєш що?*) підкреслюють несподіваність та загадковість повідомлення, переводять спілкування у задушевний, інтимний тон, створюють атмосферу довіри та взаєморозуміння. Напр.: – *А знаєш, чого Маруся така стала?* (Марко Вовчок). [Цвіркун:] *А знаєте, панове, чого це він згадував якогось Корінфа, до якого нібито не всякому дозволено увійти?* (І. Кочерга).

Інтерактивну інтенцію реалізує і синтаксична фразеологізована конструкція на зразок *Знаєш що?*, якою мовець може розпочинати розмову, активізуючи таким чином увагу співрозмовника для сприйняття певної пропозиції. Напр.: – *Знаєш що? Скажи йому, що я завтра о десятій буду на льоду* (Ірина Вільде). – *Знаєш що, Олесю? Піди в пекарню й розпорядись, щоб Килина зварила чого або спекла на вечерю, бо я вже їсти хочу* (І. Нечуй-Левицький). Контактній формулі може передувати якесь повідомлення чи прохання, як-от: – *Коли приходить влада, я молюся – знаєш за що? Щоб влада продержалась довго-довго* (В. Підмогильний). – *Ти мені скажи, знаєш що? Скажи, скільки бог відпустив Ноеві дощок на його ковчег?* (П. Загребельний).

У лінгвістичних студіях подібні конструкції цілком слушно називають конекторами (М. Блох), контакторами, інтродукторами (С. Поляков), зважаючи на функцію, яку вони виконують у мовленні – слугують засобом зв'язку між діалогічними репліками, виступають сигналом для ініціювання розмови чи залучення адресата мовлення до інтерактивного процесу.

Вставна конструкція *Знаєш що?* в окремих ситуаціях вираження інтерактивної інтенції слугує сигналом, ініціює контакт, як-от: [Копистка:] *Знаєш що, Параско?* [Параска:] *Що?* (М. Куліш). У такому контексті мовець не відразу передає певну інформацію, а хоче лише підготувати співрозмовника до її сприйняття,

Підвищувати увагу співрозмовника та активізувати контакт можуть питальні речення з дієсловом **розуміти / зрозуміти**. Пор.: [Кіндрат Антонович:] *А нарешті мушу сказати, що тут, у цім ділі, головну силу має Олесина воля... Розумієте? Вона у нас одна...* (Марко Кропивницький). – *А наша профспілка не підчиняється твоєму панові старості. Зрозумів?* (Ірина Вільде). Сигналом про те, що зв'язок відбувся, є відповідь-згода на попереднє запитання. Пор.: – *Гетьман утомлений і недужий. Розумієш? – Так!* (Б. Лепкий). – *А ви працюйте, як належить хлопам, і покірливо*

виконуйте накази. Зрозуміли? – Чому не зрозуміли? Зрозуміли! (З. Тулуб).

На інтенцію активізації уваги нашаровуються інші конотаційні смисли, приміром – спонукальна семантика з імпліцитним відтінком наказу до припинення дії тощо. Напр.: – *Тепер спокійно ідіть до класу, і я вас не бачив коло крана і не говорив з вами. Розумієте?* (Ірина Вільде). – *Будь собі чим хоч, а трави моєї не тоloch. Розумієш?* (М. Івасюк);

– дієсловами зі значенням мислення, роздумів, як-от: – *Думаєш, мені хотілося б бути такою, як ото зараз я?* (Є. Гуцало). [Парвус:] *Гадаєш, я за себе злякався, як спинив твоєю жону?* (Леся Українка). Загалом питальна конструкція виражає заперечний зміст;

– дієсловами на позначення процесів, пов'язаних з пам'яттю. Мовець, апелюючи до певних інтелектуальних проявів психіки адресата, намагається перевірити та активізувати контакт зі співрозмовником, як-от: [Вишневий:] *У розбійників гуляли, а я тобі ще їсти носив, пам'ятаєш?* (М. Куліш). – *А що то було, політика чи хатня справа куркулів, коли тоді, коло читальні – пригадуєш собі? – на стрітення – твої кумпани побили Миколу Лісного, що треба було аж до шпиталю везти?!* (Ірина Вільде).

Контактні конструкції виражають апеляцію до сенсорних здібностей співрозмовника. Такі значення реалізують дієслова на позначення процесів сприймання, зокрема дієслово **чути**. Напр.: – *Чуєш, Ларисо? – озивається Кужільний. – Хату відремонтую* (Є. Гуцало). – *Чуєте? Глядіть же, не губіться, не відставайте від мене й на крок!* (В. Барка). Використовуючи речення такого типу, мовець передбачає можливу відповідь-підтвердження з боку адресата, як-от: – *Адже ж завтра в Богуславі ярмарок. Чи чуєш? – Та чую* (І. Нечуй-Левицький).

Контактні формули реалізують і приховані спонукальні інтенції, як-от: – *Ось тут, Танасе, копайте зараз другу яму! Чуєте? Зараз!* (Т. Бордуляк). – *Мотре, ти мусиш бути мою. Чуєш? Мусиш!* (Б. Лепкий). Якщо дієслово на позначення процесів сприйняття виражається наказовим способом, то це ще більше підсилює та активізує канал зв'язку між співрозмовниками. Пор.: [Килина:] *Гей, слухай, чи ти п'яна, чи, може, змерзла?* (Леся Українка). [Олеся:] *Слухай, Власе, чом ти у містечко до лікаря не підеш?* (Марко Кропивницький). Подекуди питальні речення з дієсловами вигукowego плану мають емоційно-оцінне забарвлення, як-от: – *Ти що, слухай ти мене, вже мене ввів у графу інвалідів?* (Ірина Вільде). – *Чотири класи гімназії, слухай мене, це щось вже значить?* (Ірина Вільде).

Контактні запитання можуть використовуватися мовцем з метою спонукання адресата до продовження мовленнєвого контакту, до уточнення певних фактів, оцінки, як-от: – *Бачиш? А знаєш, як то називається?* (І. Франко). [Галя:] *Чого ж ти мовчиш? Бачиш, яка ти нещира?* (Олександр Олесь) або ж виражати альтернативність виконання якоїсь дії, залежної від думки адресата, пор.: – *Лідко, хочеш, повернемо з школи на морозиво? Хочеш?* (Ірина Вільде). – *Хочете, я вам щось покажу?* (В. Підмогильний).

Інтенцію активізації уваги співрозмовника можуть передавати нечленовані комунікати, які відтворюють живе розмовне мовлення, напр.: – *Гм, чекай, ага, твої діти повмирали на сухоти?* (Марко Черемшина). [Дід:] *А диви, чи не він це йде?* (Марко Кропивницький). – *Що, Дарко? – запитав без співчуття, відчувши її погляд на собі. – Жаль за домом?* (Ірина Вільде). – *Ти, а що б то було, коли б ви одного дня всі, як одна, не вийшли на роботу?* (Ірина Вільде). – *Ну що? Будемо сватами чи з гарбузами додому підем?* (М. Стельмах).

До засобів, що реалізують інтерактивні інтенції, зараховуємо синтаксичні конструкції, що перебувають на периферії, як стверджує П. Рестан, у сфері зіткнення питальної і розповідної модальності [11, с. 191], пор.: – *Виходить, що громада не хоче ремонтувати парафіяльні будинки, так?* (Ірина Вільде). [Роман:] *Я думаю, що найкраще йому отут, під грубкою буде. І тепло, й повітря чистіше, га?* (М. Куліш). Актуалізація питального компонента здійснюється інтонацією та пунктуаційним знаком, який відділяє його від іншої базової частини висловлення – розповідного сегмента. Однак обидва сегменти містяться в мовленні однієї особи, що сприяє єдності семантичних і комунікативних зв'язків між актуалізованими частинам. Вихідна та кінцева інтенція сегментованих запитань передбачає досягнення перлокутивного ефекту: активізувати увагу співрозмовника та одержати ствердну відповідь. Створювана мовленнєва ситуація надає співрозмовнику фіктивну (несправжню) альтернативу між ствердною і заперечною відповіддю. Ствердна відповідь для мовця є передбачуваною та бажаною. Напр.: – *А коли заручитесь, то напишете мені це також самі, добре? – Добре* (О. Кобилянська). – *Ми дамо знак, згода? – Та най буде* (М. Івасюк). Проте не виключена й інша – заперечна – реакція співрозмовника, як-от: [Марко:] *Докажете, коли я прийду. Добре?*

[Мотрона:] *Hi* (М. Куліш).

Спонування співрозмовника до контактування може реалізуватися і такими питальними сегментами, як-от: – *Моя Софія нічого не казала, ні?* (Є. Гуцало). – *Я гадаю, що писання листа до мами це не розвага, чи не так?* (Ірина Вільде). – *Чим більше дітей – тим більше красти дозволено, так чи ні?* (Є. Гуцало).

Отже, **інтерактивні інтенції** відображають комунікативну поведінку мовців у ситуаціях ритуального (етикетного) спілкування, у процесі налагодження, ініціювання та припинення контакту, в контексті активізації уваги адресата мовлення. Іntenційно-стратегічна програма реалізації цього комунікативного завдання залежить від багатьох позалінгвальних чинників, почасти – атмосфери і тональності спілкування, балансом та погодженням намірів комунікантів, їх симетричним прагненням досягнути успішного результату комунікації.

Для вираження інтерактивних інтенцій у сучасній українській мові використовуються різні синтаксичні засоби: питальні та непитальні речення; етикетні формули входження у мовленнєвий контакт (нечленовані комунікати, готові стереотипні фрази); звертання та вставні конструкції, що сприяють встановленню контакту між учасниками спілкування, активізують увагу, впливають на поведінку тощо.

Література

1. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної генології: [навчальний посібник] / Ф. С. Бацевич. — К. : „Академія”, 2006. — 248 с.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики укр. мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська / [за ред. І. Вихованця]. — К. : „Пульсари”, 2004. — 400 с.
3. Гнатковська О. М. Комунікативні інтенції „Я-висловлень” у сучасному англomовному дискурсі: лінгвокогнітивний та прагматичний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 „Германські мови” / О. М. Гнатковська. — Ч., 2009. — 20 с.
4. Гольдин В. Е. К проблеме обращения как лексической категории / В.Е.Гольдин // Язык и общество: Межвуз. науч. сб. — Вып. 4. — Саратов, 1977. — С. 18—31.
5. Доценко О. Л. Семантико-синтаксичні та прагматичні характеристики звертання як способу ініціювання уваги співрозмовника під час судових слухань / О. Л. Доценко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови: зб. наук. праць / [відп. редактор М. Я. Плющ]. — К., 2008. — Вип. 4. — С. 25—31.
6. Киселева Л. Я. Вопросы теории речевого воздействия. Текст / Л. Я. Киселева. — Л., 1978. — 236 с.
7. Малікова Є. О. Питальні речення в ритуальному спілкуванні / Є. О. Малікова // Синтаксис, семантика і прагматика мовних одиниць: зб. наук. пр. — К. : НМК ВО, 1992. — С. 83—86.
8. Мирсеитова С. С. Косвенные вопросительные высказывания и их интерпретация в тексте / С. С. Мирсеитова // Сб. науч. тр. МГПИИЯ им. М. Тореза. — Вып. 333. — М., 1989. — С. 119—127.
9. Мірченко М. В. Надкатегорія настанови / М. В. Мірченко // Лінгвістичні дослідження: зб. наук. пр. — Х., 2007. — Вип. 22. — С. 125—132.
10. Москальская О. И. Грамматика текста / О. И. Москальская. — М., 1981. — 284 с.
11. Рестан П. Синтаксис вопросительного предложения. Общий вопрос. (Главным образом на материале современного русского языка) / П. Рестан. — Oslo-Bergen-Tromsø, Universitetsforlaget, 1969. — 880 с.
12. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник / О. О. Селіванова. — Полтава : Довкілля-К, 2008. — 712 с.
13. Стернин И. А. Практическая риторика / И. А. Стернин. — М. : Академія, 2003. — 272 с.
14. Формановская Н. И. Речевое взаимодействие: коммуникация и прагматика / Н. И. Формановская. — М. : ИКАР, 2007. — 480 с.